

Prilog Koalicije organizacija civilnog društva za monitoring prava deteta u Srbiji Univerzalnog periodičnog pregledu

Prilog Koalicije organizacija civilnog društva za monitoring prava deteta u Srbiji sastavljen je u participativnom procesu i u skladu sa dokumentom "Univerzalni periodični pregled: informacije i smernice za pisane podneske relevantnih zainteresovanih strana", 2012, deo III sadržaja pisanih podnesaka, delovi: a. 6: smernice posebno relevantne za zainteresovane strane su istaknute; (c): Promocija i zaštita ljudskih prava na terenu: implementacija međunarodnih obaveza iz oblasti ljudskih prava d): Javna svest o ljudskim pravima, saradnja sa mehanizmima za primenu ljudskih prava; i (e): Identifikacija dostignuća, najboljih praksi, izazova i ograničenja u odnosu na primenu prihvaćenih preporuka i razvoj stanja ljudskih prava u Državi.

Ovaj prilog je sastavljen na osnovu prethodnih preporuka Radne grupe za UPR za Srbiju, kao i na osnovu identifikovanih prioritetnih oblasti prava deteta. Svi komentari i preporuke Koalicije iz Srbije se odnose na unapređenje i zaštitu ljudskih prava, odnosno na sprovođenje međunarodnih obaveza u oblasti ljudskih prava, u ovom slučaju pre svega prava deteta, kao i na opšte mere za implementaciju prava deteta. Identifikovane oblasti nisu jedine koje Koalicija želi da vidi u preporukama za Srbiju ali su u ovom trenutku od velikog značaja za decu.

Oblasti su svrstane na određen način, što ne isključuje mogućnost da budu i u okviru drugog poglavlja jer se često radi o preklapajućim temama (na primer položaj i inkluzija dece sa invaliditetom ili položaj dece pripadnika romske etničke manjine).

PROMOCIJA I ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA U PRAKSI

1. JEDNAKOST I NEDISKRIMINACIJA

Pravno nevidljiva deca

1. Najveći broj pravno nevidljivih lica u Srbiji su pripadnici romske populacije, a važeći zakon ne uvažava specifičnost njihovog položaja, kao i osobenosti koje se ogledaju u čestim migracijama, teškim egzistencijalnim uslovima i činjenici da se romska deca češće rađaju kod kuće. Odbijanje države da prizna potrebu za postojanjem olakšanih uslova za redovan i naknadni upis činjenice rođenja, stavlja ovu grupu u nejednak položaj u odnosu na ostale građane i predstavlja oblik posredne diskriminacije.

2. Pravno nevidljiva deca najčešće imaju pravno nevidljive roditelje, ili roditelje koji nemaju kompletnu dokumentaciju neophodnu za upis deteta u MKR predviđenu Zakonom o matičnim knjigama¹ jer je upis činjenice rođenja uslovljen time da je bar majka upisana u matične evidencije, da o tome ima dokaze koje može priložiti u zakonskom roku od 30 dana od rođenja deteta, kao i da je dostupna radi davanja izjava. Ovakvo regulisanje upisa u MKR stvara začarani krug pravno nevidljivih iz

¹ Službeni glasnik RS, br.20/09

koga je u nekom trenutku nemoguće izaći. Naknadni upis u MKR, kao postupak predviđen za situaciju kada činjenica rođenja nije upisana u pomenutom roku, velikom broju pravno nevidljivih ne pruža rešenje jer nije adekvatno zakonski regulisan i omogućava državnim organima da arbitrarno postupaju pri odlučivanju te ishod postupka u mnogome zavisi od slobodne ocene službenika koji postupa po zahtevu.

3. Uprkos preporukama Saveta za ljudska prava² da je potrebno ojačati mere kako bi se osigurala registracija svih Roma u Srbiji, istinske promene i preciznije regulisanje postupka naknadnog upisa u MKR, izostali su.

4. Izuzev ukidanja administrativnih taksi za postupak naknadnog upisa u MKR, država u prethodnom periodu nije ništa konkretno uradila na rešavanju ovog problema koji se vremenom povećava. Postojeća situacija predstavlja masovno kršenje člana 6. Konvencije o pravima deteta³ kojim se predviđa obaveza država ugovornica da svojim nacionalnim zakonodavstvima obezbede da svako dete bude registrovano odmah nakon rođenja i da ima pravo na ime, na sticanje državljanstva i koliko je to moguće, pravo da zna ko su mu roditelji.

Preporuke:

Neophodno je da država hitno:

- Donese nove ili izmeni postojeće propise da bi uredio postupak upisa činjenice rođenja u MKR u zakonom predviđenom roku, kao i po njegovom isteku, tako što će se upis u MKR omogućiti nezavisno od statusa roditelja, odnosno od toga da li su roditelji upisani u MKR, da li poseduju lična dokumenta, da li su živi i dostupni; učini postupak naknadnog upisa u MKR lakšim, brzim i efikasnim.

Položaj dece pripadnika romske manjine

5. Posebno osetljiv položaj romske manjine je i dalje više nego zabrinjavajući. I pored nekih mera koje se preduzimaju, a uprkos brojnim preporukama međunarodnih ugovornih tela i procedura, uključujući UPR, romska deca su i dalje najviše zastupljena u svim oblastima kršenja prava deteta.

6. Veoma zabrinjava visok procenat devojčica u romskim naseljima koje mlade stupaju u brak. Procenat stupanja u brak pre 15 godine iznosi 14%, a procenat stupanja u brak u periodu od 15. do 18. godine je čak 50%.

7. Nacionalni procenat smrtnosti odojčadi iznosi 7% dok procenat smrtnosti dece u romskim naseljima iznosi 14%; nacionalni procenat smrtnost dece ispod 5 godina iznosi 8%, dok u romskim naseljima iznosi 15%. Procenat prevalencije zaostajanja u rastu dece uzrasta do 5 godina je više od tri puta veći kod dece u romskim naseljima (7% nacionalni prosek, 24% deca Romi u romskim naseljima). Iako istraživanje MICS 4 pokazuje vidljiv napredak u oblasti zdravlja, kako na nacionalnom nivou,

² Human Rights Council, UNIVERSAL PERIODIC REVIEW, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review *Serbia, Conclusions and/or recommendation, January 2009

³ G.A. res. 44/25, annex, 44 U.N. GAOR Supp. (No.49) at 167, U.N. Doc. A/44/49 (1989).

tako i među stanovnicima romskih naselja, postoje ozbiljni dispariteti u ostvarivanju prava dece u zavisnosti od ekonomskog statusa i pripadnosti ugroženim grupama, te je neophodno da se donese niz mera kojima će se ubrzano i efikasno raditi na izjednačavanju ovih dispariteta i obezbeđivanju prava na zdravlje svoj deci bez diskriminacije.

8. Neka istraživanja pokazuju da je broj dece koja su žrtve telesnog kažnavanja u romskim porodicama veći od nacionalne stope od 67% i iznosi 86%.

Preporuke:

Neophodno je da država hitno:

- Preduzme sve potrebne zakonodavne, administrativne, sudske i sistemske mere da bi sprovela prethodne preporuke iz UPR i ugovornih tela o ljudskim pravima koje se odnose na položaj dece pripadnika romske populacije.

2. PRAVO NA ŽIVOT, SLOBODU I SIGURNOST

Nasilje nad decom

9. Nasilje nad decom i dalje predstavlja veoma prisutan problem u Republici Srbiji. Zaštita dece od zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja i iskorišćavanja je jedan od strateških prioriteta definisanih u Nacionalnom planu akcije za decu usvojenom 2004. godine. Opšti protokol o zaštiti dece od zlostavljanja i zanemarivanja, usvojen 2005. godine predviđa uspostavljanje multisektorskog pristupa i saradnje između profesionalaca iz različitih sistema radi zaštite dece od nasilja. Međutim, iako je ovaj dokument praćen usvajanjem pojedinačnih protokola iz različitih sistema koji jasno definišu postupanja svih pojedinačnih sistema u ovoj oblasti, do danas na nivou gradova uglavnom nisu uspostavljeni multisektorski timovi niti su u svim gradovima usvojeni Lokalni planovi akcije za decu kojima bi se ovo pitanje prepoznalo kao jedan od osnovnih strateških ciljeva na lokalnom nivou i za koji bi se izdvojila jasno precizirana budžetska sredstva.

10. Imajući u vidu da je tokom 2011. godine trebalo da bude donet novi Nacionalni plan akcije za decu što nije učinjeno, kao i imajući u vidu činjenicu da Savet za prava deteta, kao savetodavno telo Vlade Republike Srbije iz oblasti prava deteta samo formalno postoji ali ne funkcioniše, opravdano se postavlja pitanje spremnosti Republike Srbije da usvojene strateške dokumente sprovede i implementira u praksi i da preduzme sve neophodne mere radi zaštite dece od nasilja.

11. U odnosu na pitanje nasilja u porodičnom okruženju, istraživanje MICS4 koje je sprovedeno tokom 2010. godine pokazuje da 67% porodica primenjuje psihološko ili fizičko kažnjavanje dece uzrasta od 2-14 godine, a da je prisutnost kažnjavanja u romskim porodicama još veća i iznosi 86%. Telesno kažnjavanje u porodičnom okruženju kao mera disciplinovanja i dalje nije izričito zabranjeno niti se podstiče podizanje svesti na temu nenasilnih disciplinskih metoda. Prednacrt Zakona o pravima deteta, koji sadrži odredbu o izričitoj zabrani telesnog kažnjavanja u porodičnom okruženju doveo je do velikih polemika u javnosti i velikog suprotstavljanja predlogu

da se izričito zabrani telesno kažnjavanje i pokazao nepostojanje svesti građana o zabranjenosti upotrebe nasilnih metoda u svrhu disciplinovanja.

12. Problem vršnjačkog nasilja a naročito povećana težina njegovih oblika bila je jedna od najčešćih tema i jedna od najvećih problema zabeleženih u 2011. godini. Bez obzira na sve napore da se uspostavi sistem efikasne reakcije na ovaj problem i preveniranja pojave nasilja, čini se da još uvek nije pronađen adekvatan odgovor na vršnjačko nasilje.

13. U 2011. godini je sprovedeno istraživanje među mladim sportistima o nasilju među i prema deci i mladima u sportu. Istraživanje pokazuje da stepen tolerancije prema nasilnom ponašanju među mladim sportistima direktno zavisi od stava koje prema tom nasilju ispoljava trener, a da deca najčešće ne prijavljuju nasilje, ili ako se odluče da nekome povere da su nasilje doživela prvo se obraćaju svojim vršnjacima. Istraživanje je pokazalo da je 51% mladih sportista doživelo neki oblik vršnjačkog nasilja tokom protekle godine, dok je njih 63% doživelo neki od oblika nasilnog ponašanja od strane trenera.

Preporuke:

Neophodno je da država hitno:

- Preduzme sve potrebne zakonodavne, administrativne, sudske i sistemske mere da bi sprovela prethodne preporuke iz UPR i ugovornih tela o ljudskim pravima koje se odnose na nasilje nad decom, a posebno na vršnjačko nasilje i telesno kažnjavanje dece.
- Usvoji odredbu o izričitoj zabrani telesnog kažnjavanja kao mere disciplinovanja u porodičnom okruženju, kao i zabrani svih oblika nasilja nad decom u svim sistemima i okruženjima.
- Sprovede niz mera sa ciljem podizanja svesti i edukacije roditelja o nenasilnim metodama vaspitanja.
- Usvoji sve strateške dokumente i preduzme sve potrebne korake radi uspostavljanja multidisciplinarnih timova i operacionalizovanja Opšteg protokola o zaštiti dece od zlostavljanja i zanemarivanja na lokalnom nivou.

Deca u institucijama sistema maloletničkog pravosuđa

14. Srbiju obavezuju brojni međunarodni ugovori o ljudskim pravima, između ostalih i oni kojima je propisana zabrana mučenja i drugih oblika zlostavljanja, i to kako oni usvojeni pod okriljem Ujedinjenih nacija,⁴ tako i oni usvojeni pod okriljem Saveta Evrope⁵. Kao posebno važna oblast izdvaja se maloletničko pravosuđe gde Republika Srbija ima obavezu da uskladi i primeni standarde maloletničkog prava, posebno iz čl. 37, 40 i 39 Konvencije o pravima deteta, kao i drugih međunarodnih dokumenata, kao što su Pekinška pravila, Rijadske smernice i Havanska pravila.

⁴ Kao što su Pakt o građanskim i političkim pravima, Konvencija protiv mučenja i drugih svirepih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka

⁵ Kao što su Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Evropska konvencija o sprečavanju mučenja i nečovečnih ili ponižavajućih kazni i postupaka

15. Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica usvojen je 2006. godine. Proces reforme sistema maloletničkog pravosuđa se intenzivira poslednjih godina, kao i aktivnosti Saveta za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima (u daljem tekstu: Savet).⁶ Ministarstvo pravde je 2010. godine obrazovalo Radnu grupu koja je pripremila tekst *Zakona o izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica* i početkom 2012. godine ga dostavila resornom ministarstvu. Navedenim tekstom predviđeno je donošenje četiri nova podzakonska akta koji su neophodni za sprovođenje tog zakona, a Ministarstvo pravde je formiralo i posebnu Radnu grupu (sa četiri posebne podrupe)⁷ koja će pripremiti tekstove neophodnih podzakonskih akata.

Sačinjen je i Predlog za izmene i dopune obrazaca SK3 i SK4, na osnovu kojih se prikupljaju, obrađuju i prezentiraju zvanični statistički podaci u ovoj oblasti od strane Republičkog zavoda za statistiku, a radi njihovog daljeg usaglašavanja sa *Zakonom o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Porodičnog zakona i Zakona o socijalnoj zaštiti*. Predlog za izmene i dopune obrazaca SK3 i SK4 dostavljen je direktoru zavoda, a na osnovu usvojenog Predloga, Republički zavod za statistiku je sudovima i tužilaštvima već dostavio nove obrasce SK3 i SK4 sa preporukama za njihovo popunjavanje. Novi obrasci biće u primeni od 1. januara 2012. godine.

16. I pored niza preduzetih reformi u sistemu maloletničkog pravosuđa, i dalje postoji potreba za daljim unapređenjem ove oblasti kako bi se obezbedila potpuna primena standarda i obaveza sadržanih u Konvenciji o pravima deteta.

17. U tom smislu trebalo bi posebno istaći problem nedovoljne primene vaspitnih naloga, kao mere restorativne pravde u praksi, nepostojanje adekvatnih uslova i jasno preciziranih standarda za boravak maloletnika u pritvoru, nepostojanje drugih alternativa pritvoru, nedostatak mreže ustanova za izvršenje krivičnih sankcija, posebno ustanova za izvršenje mere bezbednosti lečenja u psihijatrijskoj ustanovi i primene vaspitne mere pojačanog nadzora uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi. Takođe, postoji problem nedovoljne svesti maloletnika u sukobu sa zakonom o njihovim pravima, posebno tokom boravka u pritvoru i boravka u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija.

18. Po pravilu, u svim zatvorima u Srbiji maloletnici se mogu naći kao pritvorenici, a kao osnovni razlog se navodi prenaseljenost pritvorskih prostorija, pa je zbog toga nemoguće odvojiti maloletne od punoletnih lica, tako da oni borave zajedno. U tom smislu se ne poštuju minimalni standardi propisani nacionalnim i međunarodnim zakonodavstvom, niti se preduzimaju mere da se ovaj problem na adekvatan način reši.

⁶Savet za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima osnovalo je ministarstvo nadležno za pravosuđe i Vrhovni sud Srbije 2009. godine, a na osnovu člana 166. *Zakona o maloletnicima*.

⁷Podgrupu za pripremu podzakonskog akta o vaspitnim nalogima, Podgrupu za pripremu podzakonskog akta o primeni mere pritvora prema maloletnicima, Podgrupu za primenu podzakonskog akta o evidenciji vaspitnih naloga i Podgrupu za primenu podzakonskog akta o evidencijama izrečenih sankcija prema maloletnicima.

19. Takođe, edukativna i psihološka podrška maloletnicima koji se nalaze u institucijama sistema maloletničkog pravosuđa je iskom nivou, ne postoji dovoljan broj smislenih aktivnosti, školska nastava nije dostupna u meri u kojoj je potrebna, što je jedan od razloga loše reintegracije u društvo po izlasku iz ustanova zavodskog tipa i problema da se oni kasnije zapošljavaju.

Preporuke

Neophodno je da država hitno:

- Nastavi sa daljim unapređenjem zakonskog i podzakonskog okvira u smislu izmena i dopuna postojećeg, odnosno usvajanja novih normativnih rešenja u cilju stvaranja jedinstvenog zakonskog okvira u skladu sa međunarodnim normama i opšteprihvaćenim standardima u oblasti zaštite prava maloletnih učinilaca krivičnih dela u sistemu maloletničkog pravosuđa Republike Srbije.
- U okviru Ministarstva pravde uspostavi posebnu organizacionu jedinicu koja bi imala zadatak da koordinira sve aktivnosti u cilju stvaranja uslova za primenu svih zakonskih instituta (kako na nivou samog ministarstva, tako i u saradnji sa drugim relevantnim ministarstvima i institucijama), prikuplja i objedinjuje relevantne podatke i predstavlja punu podršku razvoju sistema maloletničkog pravosuđa.
- Unapredi koordinaciju i saradnju Ministarstva pravde, Ministarstva rada i socijalne politike, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva zdravlja i Ministarstva prosvete i nauke i cilju stvaranja uslova za punu primenu objedinjenog normativnog okvira u sistemu maloletničkog pravosuđa.
- Ustanovi održiv i efikasan model priliva finansijskih sredstava iz budžeta resornih ministarstava u cilju neposrednog funkcionisanja celokupnog sistema maloletničkog pravosuđa.
- Uspostavi novu razgranatu mrežu programa i licenciranih pružalaca usluga u cilju neposredne realizacije – primene vaspitnih naloga i izvršenja krivičnih sankcija.
- Radi na povećanju svesti maloletnika u sukobu sa zakonom o njihovom pravima.
- Nastavi sa kontinuiranom obukom i stručnim usavršavanjem svih predstavnika sistema maloletničkog pravosuđa.
- Unapredi komunikaciju i saradnju među nadležnim organima, pre svega između vaspitnih domova i kazneno popravnih domova, jer je broj povratnika u ovim ustanovama veći od 30% , i obezbedi kvalitetniji rad socijalnih službi kako bi se uticalo na prevenciju maloletničke delinkvencije i pomoglo resocijalizaciji ovih lica.

Deca žrtve trgovine i nedostatak programa oporavka i socijalne inkluzije

20. Iako je Republika Srbija mnogo uradila od 2001. godine, kada počinju prve aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima, specijalizovani programi za smeštaj i oporavak dece žrtava trgovine ljudima nisu uspostavljeni, kao ni programi socijalne inkluzije. S druge strane, od 2004. godine, procenat dece koja su identifikovana kao žrtve kreće se oko 50%. Služba za koordinaciju pomoći žrtvama trgovine ljudima,⁸ od 2004. godine do novembra 2011, identifikovala je 245 dece žrtava trgovine ljudima; od ukupnog broja žrtava identifikovanih 2010. i 2011. godine, 39% su bila deca. NVO

⁸ Služba je osnovana 2004. godine pri Ministarstvu rada i socijalne politike Republike Srbije.

ASTRA je, u periodu 2002 – 2010. godine identifikovala 351 žrtvu, od čega su 38% (134) bila deca; u poslednje dve godine taj procenat je 41.5%. U prethodnom Izveštaju o primeni Konvencije o pravima deteta iz 2007. godine, koji je sačinila Koalicija NVO iz Srbije, među rezultatima koji nisu ostvareni navedeno je i „uspostavljanje efikasnog sistema zaštite dece (i hitne intervencije) od svih oblika zlostavljanja i iskorišćavanja (eksploatacije), uključujući one koji se dešavaju u kontekstu trgovine...“ Takođe, u preporukama (preporuka 70d) koje je Komitet dao Republici Srbiji nakon razmatranja Inicijalnog izveštaja o primeni Konvencije o pravima deteta, 6. juna 2008. godine, navodi se da država treba da „poveća nivo zaštite koju pruža deci žrtvama trafikinga i seksualne eksploatacije“ i, između ostalog, preporučuje „da se ovo uradi (...) kroz zaštitu svedoka, reintegraciju u društvo, i omogućavanje pristupa zdravstvenoj zaštiti i psihološkoj pomoći...“

21. Ipak, od 2008. godine nisu učinjeni gotovo nikakvi pomaci u tom pravcu. U Srbiji je u ovom periodu funkcionisao jedan SOS telefon (NVO ASTRA), kao i dva skloništa za žrtve trgovine ljudima u Beogradu (jedno je prestalo sa radom u jesen 2010. godine) koja su pre svega radila sa punoletnim osobama. U leto 2011. godine još dva skloništa (u Novom Sadu i u Nišu) proširila su svoje kapacitete i sada, pored žrtava porodičnog nasilja, mogu da prime i žrtve trgovine ljudima.

22. Specijalizovano sklonište za decu žrtve trgovine ljudima ne postoji i, ako se dete ne vrati u porodicu (ne postoje adekvatni uslovi ili nije bezbedno), ono se smešta ili u sklonište za odrasle ili u neku od institucija za brigu o deci bez roditeljskog staranja, gde ne postoje specijalizovani programi reintegracije (prema podacima Službe, u poslednje dve godine 30% dece žrtava smešteno je u institucije, u skloništa 13%, a samo 15% u hraniteljske porodice).

23. Poslednjih godina su sporadično (uglavnom od strane NVO) organizovani treninzi za zaposlene u socijalnoj zaštiti (NVO ASTRA ima dva akreditovana programa), što je nedovoljno, jer zaposleni često ne poznaju problem i postojeće mehanizme za upućivanje, tako da postoji bojazan da je nemali broj dece smešten u domove, a da nisu identifikovana i da im nije pružena adekvatna pomoć. Još uvek ne postoje budžetske alokacije za borbu protiv trgovine ljudima, kao ni za decu žrtve.

Preporuke

Neophodno je da država hitno:

- Sistemski reši problem urgentnog zbrinjavanja dece žrtava trgovine i uvede posebne programe reintegracije za decu.
- Izradi posebne mehanizme i procedure i definiše minimum standarda za rad koji bi bili obavezujući za sve profesionalce koji rade sa decom žrtvama trgovine ljudima.
- Sprovodi kontinuirane edukacije u cilju senzibilizacije zaposlenih u institucijama dečje zaštite, kao i obuku hraniteljskih porodica.

Deca sa problemima u ponašanju

24. Prema izveštaju RZSZ⁹ iz 2010. godine, broj dece sa poremećajima u ponašanju koji je evidentiran od strane centara za socijalni rad premašio je 26 hiljada, što čini više od 13% ukupnog broja evidentirane dece. Treba naglasiti da je dece i mladih sa teškoćama u ponašanju realno znatno više, jer je prag reakcije sistema visok, odnosno reaguje se tek kada deca već počine prekršaje i dođu u sukob sa zakonom. Posebno zabrinjava rast broja počinitelaca mladih od 14 godina.

25. Deca i mladi bez roditeljskog staranja, na osnovu brojnih pokazatelja, identifikuju se kao socijalno deprivirana i *isključena* (marginalizovana) populacija. Pojam marginalizovanost je skraćeni termin za kombinaciju povezanih problema, kao što su nezaposlenost, slaba obrazovanost, niski prihodi, nepravedna diskriminacija, loši uslovi stanovanja, kriminogeno ponašanje, zdravstvena zapuštenost i raspad porodice (Social Exclusion Unit, UK, 2004). Četiri puta je češće da mlad čovek iz ove populacije bude nezaposlen i 60 puta verovatnije da završi u zatvoru, nego njegovi vršnjaci koji žive u porodicama porekla (NFCA, 1999). Deca bez roditeljskog staranja u povećanom su riziku da razviju poremećaj ponašanja i kriminogeno ponašanje jer je oko 70% njih izmešteno iz porodica porekla zbog zlostavljanja, grubog zanemarivanja ili zloupotrebe roditeljskih prava. Deca koja su iskusila nasilje u porodici u povećanom su riziku da budu ponovne žrtve, ali i nasilnici. Pri smeštanju u hraniteljske porodice ponavljaju nefunkcionalne, provokativne obrasce ponašanja, koji su otporni na klasične disciplinske tehnike, što iznuruje hranitelje i često dovodi do prekida smeštaja. Emocionalne teškoće ove dece uzrokuju višestruke smetnje iz kojih se vremenom formira poremećaj ponašanja, a sistem nema adekvatne mehanizme procene, prevencije i intervencije.

26. Podaci FAMILIJE (2010), ukazuju da je 48% hranitelja zatražilo pomoć u vezi sa problemima u ponašanju dece koja su kod njih na smeštaju. U periodu od godinu dana, (novembar 2009 – 2010), zabeleženo je 197 poziva u kojima je prijavljeno nasilje nad detetom ili kršenje njegovih prava (od strane vršnjaka, odraslih, institucija), ali i nasilje koje zlostavljano dete vrši nad osobama iz okruženja. Drugo istraživanje (FAMILIA, 2007), ukazuje da većina profesionalaca iz socijalne zaštite (70%) misli da nije dovoljno obučena da pruža podršku deci sa problemima u razvoju i ponašanju i njihovim odgajateljima. Može se reći da radnici centara i ustanova, kao i odgajatelji dele sličnu stavovsku orijentaciju prema deci sa poremećajima ponašanja, što ih čini manje poželjnom za smeštanje u hraniteljske ili usvojiteljske porodice. Značajan deo razloga leži u činjenici da nisu dovoljno obučeni da pomognu deci u preoblikovanju nepoželjnog ponašanja, kao i u nedostatku resursa i referentnih servisa podrške.

27. Do danas, nisu dovoljno razvijeni specifični servisi tretmana i podrške za decu i porodice u riziku. Osim doma „Vasa Stajić“ i pojedinačnih vaninstitucionalnih servisa podrške (Program Asocijacije Familia, organizacije Korak napred, Dnevni boravak u Knjaževcu, itd.) koji su nedovoljni i neadekvatno teritorijalno raspoređeni, država nema sistemski uvedene usluge ni za tretman poremećaja ponašanja, ni za prevenciju

⁹ Republički zavod za socijalnu zaštitu za 2010. godinu.

Preporuke

Neophodno je da država hitno:

- Preporučiti uvođenje dosadašnjih vaninstitucionalnih oblika podrške deci sa poremećajima u ponašanju u sistem socijalne zaštite kao redovne usluge.
- Nastavi sa razvojem usluga osnivanjem novih servisa tretmana i podrške za decu sa poremećajima ponašanja i njihovih porodica.
- Razvije nove preventivne programe u cilju smanjenja broja dece sa poremećajem ponašanja u sistemu socijalne zaštite.

3. PRAVO NA PRIVATNOST, BRAK I PORODIČNI ŽIVOT

Hraniteljstvo i usvojenje

28. U prethodnoj deceniji, naročito u periodu 2008 – 2011, Republika Srbija načinila je značajne korake u pravcu deinstitucionalizacije i porodičnog zbrinjavanja dece bez roditeljskog staranja, tako da aktuelno njihov procenat u ustanovama socijalne zaštite iznosi svega 15%, sa tendencijom daljeg opadanja. Prema zvaničnim podacima (RZSZ10 za 2010. godinu), na evidenciji centara za socijalni rad nalazi se 11670 dece bez roditeljskog staranja, a oko polovine, njih 5736 je na smeštaju u hraniteljskim porodicama. Broj dece u hraniteljskim porodicama konstantno je u porastu, a prema analizi,¹¹ dostigao je maksimum koji država finansijski može da podnese. Osnovne teškoće u oblasti hraniteljstva mogu se sažeti u četiri tačke:

29. U Srbiji nedostaju specijalizovani servisi podrške za decu i porodice. Delimično su izmenjene nadležnosti i uloga centara za socijalni rad. Umesto neposrednih pružalaca psihosocijalnih usluga, centri sada više preuzimaju funkciju referisanja. Ovaj zaokret, na žalost, nije praćen razvojem novih servisa, ili bar akreditacijom postojećih nevladinih, za posebne grupe korisnika. Osnivanje centara za hraniteljstvo je dobar korak u pravcu formiranja specifičnih usluga za decu bez roditeljskog staranja i njihove porodice, ali njihov broj (planirano 5 centara) i teritorijalna raspoređenost su u nesrazmeri sa brojem korisnika i zadatkom sistema za jednakom dostupnosti usluga na čitavoj teritoriji. Pored toga, zaposleni ovih centara ne raspolažu veštinama za sprovođenje profilisanih intervencija i tretmana, odnosno vrste psihoterapijskih usluga prilagođenih potrebama socijalne zaštite, koje su najdeficitarnije, a iziskuju dugotrajno, sistematsko obučavanje kadrova. Namesto toga, dosadašnje edukacije su bile kratkoročne, sprovedene od skupih inostranih eksperata, uz ignorisanje domaćih resursa i stručnjaka koji su razvili efikasne, inovativne servise/intervencije.

30. Takođe zabrinjava nerazvijenost *aftercare* servisa, odnosno podrške mladima bez roditeljskog staranja pri osamostaljivanju. Načinjeni su prvi koraci ka pružanju podrške mladima koji napuštaju zaštitu, od strane ustanova za smeštaj dece (SOS Dečje selo - Sremska Kamenica, Centar za zaštitu dece, odojčadi i omladine - Beograd, Dom za decu i lica ometena u razvoju - Stamnica) ili lokalnih zajednica.

¹⁰ Republički zavod za socijalnu zaštitu.

¹¹ G. Matković: Materijalna davanja i sistem finansiranja – implikacije za reformu. Okrugli sto: KA SPECIJALIZOVANOM HRANITELJSTVU U SRBIJI, Beograd, 19-20. mart 2009. godine.

Razvijene su kuće na pola puta, usluge stanovanja uz podršku ili regulisana proširena prava od strane lokalnih vlasti, kao u slučaju Beograda, gde mladi dve godine po izlasku iz sistema imaju prava na materijalnu pomoć u visini prosečne zarade. Glavni nedostatak u ovom procesu jeste njegova sporadičnost i nesistematičnost. Planiranje osamostaljivanja, već od 15. godine, trebalo bi da bude obavezan i integralni deo plana zaštite, a neophodno je što hitnije razvijati *aftercare* i druge *wraparound* usluge za mlade koji izlaze iz sistema, naročito one pod rizikom i sa kombinovanim teškoćama. Pored toga, potrebno je optimalizovati broj dece na hraniteljstvu, kako bi što manji broj njih u budućnosti imao potrebu za ovom vrstom podrške, koja je vrlo skupa, a po svojim efektima ne može da se poredi sa prirodnom mrežom na koju se oslanjaju mladi koji žive u svojim biološkim porodicama.

31. Pogrešan kurs socijalne politike kojom se favorizuje hraniteljstvo, kao privremeni oblik zaštite, nad usvojenjem i podrškom biološkoj porodici.

Postojanje hraniteljstva je nužno, ali moramo biti svesni njegovih brojnih nedostataka. U pitanju je privremeni oblik zaštite u kome deca ne stiču osećanje pripadanja, a zahteva značajna budžetska izdvajanja zbog pripreme hranitelja, konstantnog praćenja, podrške i *aftercare* usluga. Nažalost, mnogo manje se izdvaja za podršku biološkoj porodici ili usvojenje, iako su trajni oblici zbrinjavanja. Na usvojenje se, uglavnom gleda kao na poslednji resurs, o čemu govori podatak da je tokom 2010. godine usvojeno 139 dece (svega 1% dece bez roditeljskog staranja). Post-adoptivni servisi nisu razvijeni, a priprema za usvojitelje je relativno kratka i nije uniformna za sve centre.

32. Prema podacima dobijenim putem servisa psihosocijalne podrške telefonom hraniteljima i deci, najčešći problem hranitelja jeste nedovoljna informisanost, kao i nemogućnost ostvarivanja njihovih sopstvenih i prava dece. Od 1231 poziva zabeleženih u periodu novembar 2009-2010, u 16% prijavljene su pritužbe na rad institucija, što govori u prilog tome da se mora jačati položaj hranitelja. Pored državnih, neophodno je postojanje i nezavisnih, nevladinih pružalaca usluga, gde se porodice mogu obratiti za pomoć, bez straha da će trpeti zakonske konsekvence.

Preporuke

Neophodno je da država hitno:

- Nastavi sa trendom deinstitutionalizacije.
- Nastavi sa daljim razvojem specijalizovanih servisa za decu bez roditeljskog staranja i njihove porodice, uključujući i usluge podrške pri osamostaljivanju, kao i osnivanje većeg broja specijalizovanih centara za porodični smeštaj.
- Licencira i integriše u sistem postojeće efikasne pružaoce usluga iz nedržavnog sektora.
- Unapredi usluge i omogući efikasniju podršku za biološku porodicu.
- Poveća primenu usvojenja za decu koja ne mogu da se vrate u svoje biološke porodice, uz nužna zakonska i druga unapređenja ovog oblika zaštite:
 - a. Ponovo uvede institut *otvorenog usvojenja*, kao i da omogući *usvojenje sa kontaktom*.
 - b. Unapredi i standardizuje pripreme usvojitelja.
 - c. Uvede post-adoptivne servise.
- Podrži udruženja hranitelja koji će zastupati i zagovarati prava hranitelja i dece.

4. PRAVO NA SOCIJALNO OSIGURANJE I ADEKVATNI STANDARD ŽIVOTA

33. U 11 opština u Srbiji živi više od 400 đaka pešaka koji nemaju obezbeđen adekvatan prevoz do svoje osnovne škole. Istraživanje o ostvarivanju prava deteta na dostupnost besplatnom osnovnom obrazovanju koje je sproveda Kolicija za monitoring prava deteta u drugoj polovini 2011. godine u 47 najsiromašnijih opština u Srbiji pokazalo je da u Srbiji postoji veliki broj đaka pešaka koji svakog dana pešače više od 8 kilometara do škole i nazad (4 kilometra u jednom pavcu) a koji bi prema Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i Zakonu o osnovnoj školi, morali da imaju obezbeđen besplatan organizovan prevoz do škole – u 11 opština koje su dostavile precizne i detaljne podatke ovaj broj je veći od 400, a u toku je dodatno prikupljanje informacija za ostale opštine.

34. Deca nemaju pravo na besplatnu insulinsku terapiju u skladu sa najvišim standardima zdravstvene zaštite. Zavod za zdravstveno osiguranje nije, u skladu sa preporukom Komisije za šećernu bolest, insulinske analoge uvrstilo u lekove koji se pokrivaju obaveznim zdravstvenim osiguranjem bez dodatnog uslova prethodnog korišćenja humanog insulina kao terapije (što je uslov postavljen podzakonskim aktom kojim se definiše način ostvarivanja prava) Komisija za šećernu bolest je još 2009. godine uputila preporuku Zavodu radi otklanjanja ovog uslova za terapiju za decu mlađu od 5 godina, jer terapija humanim insulinom kod dece mlađe od 5 godina može dovesti do znatnih komplikacija zdravstvenog stanja.

Preporuke:

Neophodno je da država hitno:

- Preduzme zakonodavne, administrativne i fiskalne mere da spreči uticaj loše ekonomske situacije na izdvajanja za najsiromašniju decu.

5. PRAVO NA OBRAZOVANJE I UČEŠĆE U KULTURNOM ŽIVOTU ZAJEDNICE

Ciljevi i kvalitet obrazovanja

35. I stručnjaci i zaposleni u obrazovanju, kao i sami učenici, slažu se da je obrazovni sistem u Srbiji zasnovan da potpuno zastareloj metodologiji, uz korišćenje neadekvatnih i nedovoljnih nastavnih sredstava i udžbenika, lošu opremljenost škola i drugih obrazovnih institucija, odsustvo interaktivnosti učenika na časovima, odvojenost teorijskog od praktičnog znanja, neprilagođenost nastavnih programa individualnim potrebama i interesovanjima učenika, nedovoljnu inkluzivnost i brojne druge praktične i metodološke probleme.

36. Za prosvetu se godišnje izdvaja oko 3,8% bruto društvenog proizvoda, sa tendencijom smanjenja ove stope u godinama ekonomske krize. Škola je izgubila karakter vaspitne institucije, a njena obrazovna funkcija se svela samo na mehaničku reprodukciju često nepotrebnog i neprimenljivog znanja. Autoritet škole kao institucije nije dovoljan da odgovori izazovima vremena, a izostajanje sa nastave, naročito među srednjoškolcima muškog pola, dostiže alarmantne razmere.

37. Takođe, istraživanja o kvalitetu i ciljevima obrazovanja u Srbiji pokazuju da je nivo uključenosti obrazovanja za ljudska prava i prava deteta u obrazovne sisteme veoma nizak, iako se obrazovanje za ljudska prava i interkulturalno obrazovanje postavljaju kao prioriteta svim državama članicama međunarodnih ugovora. U Concluding observations iz 2008. godine Komitet za prava deteta daje nekoliko preporuka Srbiji u cilju unapređenja stanja prava deteta u ovom domenu, konstatujući značajne nedostatke upravo u pogledu obrazovanja za prava deteta u celokupnom obrazovnom sistemu Srbije. Kao posebno zabrinjavajuću posledicu postojećeg odnosa, valja napomenuti da, prema podacima jednog istraživanja Centra za prava deteta iz Beograda, čak 41% srednjoškolaca u Srbiji nema jasan stav o ljudskim pravima i ne ume da kaže da li je to opravdana društvena tema ili "pomodarija sa Zapada".

Preporuke

Neophodno je da država hitno:

- Formira multidisciplinarni ekspertski savet pri ministarstvu nadležnom za prosvetu i obrazovanje, sa zadatkom da najdalje do kraja 2013. godine definiše strategiju sveobuhvatne reforme obrazovnog sistema u Srbiji i njegovog usklađivanja sa potrebama savremenog društva, koja bi počela da se primenjuje odmah po usvajanju.
- U strategiju reforme obrazovanja ugradi postepeno podizanje stope budžetskog izdvajanja za prosvetu, kako bi ona dostigla nivo od najmanje 6% bruto društvenog proizvoda u 2020. godini.
- Unapredi programe i organizaciju nastave o ljudskim pravima na svim nivoima obrazovanja, uključujući:
 - a. integrisanje obrazovanja za ljudska prava i interkulturalnog obrazovanja kao bazičnih vrednosti na kojima se zasniva obrazovni proces – primena integrativnog, „kroskurikularnog“ pristupa obrazovanju za ljudska prava. Ovo uključuje pristup kojim bi se obrazovanje za ljudska prava stavilo u osnovu celokupnog obrazovnog procesa, na kojoj bi se gradile sve druge vrednosti, znanja, veštine i iskustva koja škola treba da obezbedi deci;
 - b. izmenu Zakona o osnovama sistema obrazovanja kojom će se propisati obaveza za sve nastavnike o sticanju obrazovanja za ljudska prava i interkulturalno obrazovanje putem dodatnog stručnog usavršavanja;
 - c. razvoj i primenu nastavnog predmeta (najmanje dvosemestralnog) koji će uključiti obrazovanje za ljudska prava i interkulturalno obrazovanje na fakultetima koji školuju nastavni kadar;
 - d. razvoj i primenu novog studijskog programa za nastavnike Građanskog vaspitanja (kao poseban smer u okviru nekog od fakulteta koji školuju nastavni kadar);
 - e. uključivanje dela koji se posebno odnosi na prava deteta u program stručnog ispita nastavnika.

Pravo na kvalitetno obrazovanje dece sa emocionalnim teškoćama i problemima u ponašanju

38. Deca bez roditeljskog staranja predstavljaju naročito osetljivu grupu, ne samo zbog činjenice da oko petine njih čine deca sa smetnjama u razvoju, u užem smislu, već i zbog toga što su u većini zlostavljani ili grubo zanemarivani. Pored toga, česte

promene sredine i dugotrajan boravak u instituciji značajno ometaju njihov emocionalni, socijalni i kognitivni razvoj.

39. U cilju omogućavanja inkluzije dece sa smetnjama u razvoju Srbija je napravila značajne pozitivne korake, pre svega donošenjem novog Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju (Sl. Gl.72/2009.), a zatim i osnivanjem inter-resornih komisija (IRK) za procenu potreba za dodatnom podrškom, sa pratećim Pravilnikom. I pored formalnih sistemskih nastojanja u ovoj oblasti i adekvatnog zakonskog okvira, praktična realizacija nailazi na brojne prepreke. Tako na primer:

- IRK nisu osnovane u svim gradovima – opštinama;
- čak i ako su osnovane, mnoge od njih ne rade, odnosno rade bez ili sa minimalnom naknadom;
- one koje rade nemaju standardizovane instrumente na osnovu kojih donose odluke;
- neretko rezultat njihovog rada su preporuke za primenu inkluzivnih mera koje nisu realno ostvarive.

40. Jedan od ključnih problema jeste nedostatak adekvatne metodologije procene i edukacije članova inter-resornih komisija, koji bi omogućio ne samo kvalitetnu procenu potreba konkretnog deteta, već i transparentnost i uniformnost rada komisija na čitavom području Srbije. Podrška deci sa emocionalnim teškoćama u prosvetnom sistemu je jednako manjkava. Svakodnevna praksa ukazuje da prosvetni radnici i kada prepoznaju decu sa emocionalnim teškoćama, nisu obučeni na koji način treba da im pruže podršku u savladavanju školskog gradiva, kao i u socijalizaciji.

41. Prosvetnim radnicima, sa druge strane, nedostaju znanja i veštine neophodne za razumevanje teškoća dece sa emocionalnim teškoćama, u kontekstu obrazovnog sistema, kao i veštine koje bi obezbedile adekvatnu individualnu podršku. Posledica toga je da se za ovu decu individualnih obrazovni planovi najčešće ne prave. Uz to, nedovoljna povezanost i razmena iskustava profesionalaca iz sistema obrazovanja sa profesionalcima iz sistema socijalne zaštite, ne omogućava obezbeđivanje adekvatne podrške koja podrazumeva njihovo zajedničko koordinisano angažovanje.

Preporuke:

Neophodno je da država hitno:

- Uvede sistemsku edukaciju/program obuke za članove inter-resornih komisija iz oblasti socijalne zaštite i prosvete, kao i za stručne saradnike u školama, radi adekvatne procene potreba i planiranja individualne podrške/izrade individualnog obrazovnog plana za decu sa emocionalnim smetnjama i problemima u ponašanju.

Dostupnost obrazovanja deci sa smetnjama u razvoju

42. Iako je država u Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja definisala da sistem obrazovanja i vaspitanja na svim nivoima mora da se obezbedi za svu decu, učenike i odrasle (Član 2. i Član 3) i da deca sa smetnjama u razvoju imaju pravo na obrazovanje i vaspitanje koje uvažava njihove obrazovne i vaspitne potrebe... (Član 6. i Član 77), u praksi to nije slučaj.

43. NVO Amity od 2010. godine pruža podršku za 500 dece sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama iz 140 sela Šumadije i okoline Kraljeva, i od 410-oro ove dece

školskog uzrasta, 205 (50%) je uključeno u sistem obrazovanja, a od 90-oro dece predškolskog uzrasta, svega 13-oro njih je uključeno u predškolsko obrazovanje. Identifikovane su brojne prepreke koje otežavaju njihovo uključivanje. Jedna je loša materijalna situacija koja otežava fizičku dostupnost obrazovnih ustanova - samo jedna od 6 opština (Kragujevac) plaća karte za javni prevoz dece do škole, ali ne i za roditelje koji su neophodni pratioci za neku od ove dece. Dalje, mnoga od dece, zbog specifičnosti smetnji, ne mogu da koriste javni prevoz, koji je najjeftiniji, a roditelji nemaju novca za individualizovan prevoz. Udaljenost kuća od autobuske stanice je prepreka za decu koja ne mogu samostalno da hodaju. Red vožnje često nije prilagođen rasporedu časova u školi.

44. Evidentna je fizička neprilagođenost objekata obrazovnih ustanova, što otežava uključivanje dece sa fizičkim smetnjama. Uočen je nedostatak ljudskih resursa i asistivne tehnologije za realizaciju individualnih obrazovnih planova u obrazovnim ustanovama, što dovodi do toga da i deca koja su uključena u obrazovni sistem ne mogu na pravi način da steknu obrazovanje. Visok je stepen neinformisanosti roditelja/staratelja o pravu njihovog deteta sa smetnjama u razvoju na obrazovanje i njegovim modalitetima, kao i o mogućnostima razvoja njegovih očuvanih potencijala. Deca sa višestrukim smetnjama u razvoju teže se uklapaju u redovni sistem obrazovanja, a ne postoji razvijen sistem servisa i „outreach“ komponente za realizaciju alternativnih vidova obrazovanja u kućnim uslovima.

Preporuke:

Neophodno je da država hitno:

- Preduzme mere za povećanje dostupnosti obrazovanja za decu sa smetnjama u razvoju tako što će: da obezbedi novac za prevoz sve ove dece do obrazovnih ustanova, po potrebi i individualizovan prevoz; da sa obrazovnim ustanovama u što hitnijem roku uklone fizičke barijere koje otežavaju dostupnost obrazovanja za svu decu.
- Radi na unapređenju i jačanju ljudskih resursa u obrazovnim ustanovama za rad sa ovom decom, kao i kreiranju i primeni individualnih obrazovnih planova u nastavi.

6. OPŠTE MERE PRIMENE I POSTOJANJE SVESTI O PRAVIMA DETETA

Strategije

45. Tokom 2011. godine nije donet novi Nacionalni plan akcije za decu. Opšta je ocena međutim, kao i prethodnih godina, da se ostvarivanju strateških planova i planova akcije najčešće ne pristupa kao instrumentu razvoja. Ovakav razvoj situacije procenjujemo kao veliki korak u nazad u ostvarivanju prava deteta jer je postojanje jasnog plana razvoja jedan od osnovnih preduslova konstantnog unapređivanja prava deteta, a u Srbiji više ne postoji nacionalni strateški okvir za ovo pitanje.

Institucije

46. Jedino koordinaciono telo za prava deteta na nivou Vlade Srbije - Savet za prava deteta, nije radio od 2010. godine. Ta činjenica takođe ukazuje na nedostatak svesti o potrebi koordinisanog pristupa sprovođenju međunarodnih i domaćih obaveza.

Nezavisne institucije za zaštitu prava deteta

47. Iako Zaštitnik za ljudska prava Republike Srbije ima zamenika za prava deteta, on je u periodu koji pokriva ovaj izveštaj polako oduzimao isključivu nadležnost zamenici i prebacivao je na druge oblasti ljudskih prava, čime je ova institucija praktično svela svoj rad u oblasti prava deteta na proceduru za prigrivore, a preventivni i promotivni rad ukinula. Deca u Srbiji ne znaju za zaštitnika građana, a još manje da postoji zamenik koji bi trebalo da se bavi samo pravima deteta.

Zakon o pravima deteta

48. Pravo u Srbiji nije usklađeno sa međunarodnim standardima, a pre svega onim iz KPD. Zato je i ustavom predviđeno da se prava deteta uređuju posebnim zakonom. Radna grupa nezavisnih eksperata je napravila nacrt ovog Zakona, međutim on još nije našao svog predlagачa, a nakon poslednje javne rasprave, članovi radne grupe su izloženi i prepušteni hajci ekstremno desnih grupa koje su nezadovoljne predloženim rešenjima (posebno potpunom zabranom telesnog kažnjavanja).

Svest o pravima deteta

49. Istraživanje o svesti o pravima deteta u političkom govoru na opštim izborima u maju 2012. godine ukazalo je, između ostalog, na odsustvo svesti o položaju marginalizovane dece, koja su uglavnom doticana u kontekstu cele grupe odraslih, dakle bez prepoznavanja posebnih potreba svakog pojedinog deteta i bez svesti o tome da dete na to ima pravo. To je posebno bilo vidljivo kad su u pitanju deca Romi, deca sa invaliditetom, deca koja su u sukobu sa zakonom, deca koja su žrtve nasilja ili eksploatacije.

50. Ovo malo istraživanje pokazalo je da političari u Srbiji još uvek nemaju svest, pa samim tim ni nameru da njihove aktivnosti budu usmerene ka deci. Na osnovu izjava političara stiče se utisak da je svest o pravima deteta na niskom nivou. Utisak istraživača je da sve izjave date u kampanji u kojima se dete pominjalo u bilo kom kontekstu, predstavljaju samo praznu priču kojom su političari pokušavali da prikriju što veći broj glasova.

Budžet za decu

51. Međutim, radi ostvarivanja jednakog pristupa zdravstvenoj zaštiti, potrebno je da zakonodavne reforme budu praćene nizom drugih mera, a naročito jasnim kreiranjem strategija i sprovođenjem politika za unapređenje zdravstvenog položaja dece, uz poseban akcenat na poboljšanje položaja dece iz ugroženih grupa u ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu i raspoređivanjem odgovarajućih finansijskih sredstava za sektor zdravstva, posebno usmerenih na obezbeđivanje šireg pristupa zdravstvenoj zaštiti svim majkama i deci u svim delovima zemlje, a što tokom 2011. godine nije urađeno, uprkos preporukama Komiteta.

52. Raspodela budžeta za sektor zdravstva je i dalje na niskom nivou i u značajnom opadanju. Naime, Ministarstvo zdravlja je za 2011. godinu opredelilo sredstva od 3,7 milijardi dinara, što je na nivou 2003. godine, dok je ovaj iznos dva puta manji u

odnosu na iznos sredstava opredeljen u 2007. godini, a što se samim tim odražava i na alokacije koje se izdvajaju u odnosu na poboljšanje zdravstvenog položaja dece. Takođe, budžet i dalje nije dovoljno transparentan u odnosu na vidljivost alokacija koje su namenjene poboljšanju položaja dece.

Preporuke

Neophodno je da država hitno:

-Preduzme zakonodavne i administrativne mere koje će omogućiti uspostavljanje i nesmetano funkcionisanje institucija bez kojih nije moguće ostvarivanje ljudskih prava i prava deteta i to:

- Usvajanje sveobuhvatne strategije za prava deteta,
- Usvajanje Zakona o pravima deteta,
- Uspostavljanje nezavisne, na Zakonu zasnovane i jasno definisane institucije za prava deteta, a u skladu sa Opštim komentaram Komiteta za prava deteta br. 2,
- Preduzimanje mera da se podigne opšta svest o pravima deteta a posebno onih koji su politički odlučiooci. U tom smislu, Srbiji je potrebno ukazati međunarodnu tehničku pomoć.
- Usvajanjem posebnog, merljivog i transparentnog budžeta za decu.